

Geldzorgen, armoede en schulden

Doelstelling

Met het vaststellen van deze kaders wordt beoogd dat alle inwoners moeten kunnen voorzien in hun levensonderhoud.

Aanleiding en context

Het laatste beleidskader minimabeleid is vastgesteld in 2017. Sindsdien is er op maatschappelijk en politiek vlak veel veranderd. Vanwege de inflatie en hogere energielasten wordt het voor een steeds grotere groep steeds moeilijker om rond te komen. Maar ook vlak boven die inkomensgrens is het leven voor velen ingewikkeld.

Landelijk gezien krijgt armoedebestrijding meer aandacht. Op 12 juli 2022 heeft minister Schouten de Rijksbrede aanpak geldzorgen, armoede en schulden gepresenteerd. In deze brief schets de minister een overkoepelende aanpak voor armoede en schulden. De aanpak bevat concrete doelstellingen en 47 actiepunten waarin ook gemeenten een belangrijke rol vervullen. Alkmaar sluit zich aan bij de doelstellingen zoals in deze brief geformuleerd. Lokaal is begin juli een nieuw college ingesteld. Het bestrijden van armoede is een van de pilaren van het Alkmaars coalitieakkoord 2022 – 2026. De toenemende bestaansonzekerheid in de samenleving vraagt ook om een stevigere aanpak. Armoedebeleid moet niet alleen gericht zijn op reparatie, maar juist ook op preventie en oplossingen aan de voorkant. Het uitgangspunt van de gemeente is vertrouwen, zowel in de inwoner als in de professional. Meer vertrouwen, minder maar duidelijke regels, en minder controle. Ook liggen er een aantal concrete voorstellen zoals het verhogen van het tegoed voor de AlkmaarPas en uitgaan van een sociaal minimum met een afbouw tot 150% om drempelproblematiek te minimaliseren.

Deze actualisatie van het beleidskader bevat de vertaling van deze ambitie. Laag inkomen, geldzorgen en schulden zijn onderling sterk met elkaar verbonden, het één leidt veelal tot het andere. Er is dan ook een duidelijke samenhang tussen de beleidsterreinen. Deze beleidsbrief is daarom een integraal stuk waar de kaders voor het minimabeleid en schuldhulpverleningsbeleid voor de komende jaren worden vastgelegd. In deze actualisatie beschrijven we hoe we door het versterken van de bestaanszekerheid en het voorkomen van schulden, de komende jaren aandacht geven en ondersteuning bieden aan inwoners die moeilijk rondkomen. Deze actualisatie biedt de fundering voor het uitvoeringsplan welke door het college wordt vastgesteld.

Wettelijke achtergrond

Het wettelijk kader bij de actualisatie van dit beleidskader wordt gevormd door de volgende wet- en regelgeving:

- Participatiewet;
- Wet Inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte werkloze werknemers (IOAW);
- Wet Inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte gewezen zelfstandigen (IOAZ);
- Besluit bijstandsverlening zelfstandigen 2004;
- Wet gemeentelijke schuldhulpverlening;
- Wet structuur uitvoeringsorganisatie werk en inkomen.

Argumenten

Visie

Het bevorderen van economische en maatschappelijke participatie is een belangrijk doel van onze gemeente. We willen dat alle inwoners kunnen participeren, het liefst door betaald werk. We realiseren ons dat het hebben van betaald werk niet voor iedereen tot de mogelijkheden behoort. In die gevallen kan maatschappelijke participatie een goede manier zijn om sociale uitsluiting en bestaansonzekerheid te bestrijden. We ondersteunen inwoners vanuit vertrouwen met persoonlijke aandacht en maatwerk. We zetten ons in om hun kansen naar vermogen in te zetten om mee te kunnen doen in de samenleving. We geven inwoners het vertrouwen dat het veilig genoeg is om stappen te maken en bieden zekerheid - als het nodig is - om een stap terug te doen. In slechte tijden zijn we een vangnet en in goede tijden een springplank. We willen bereiken dat er in onze gemeente zo min mogelijk mensen leven in bestaansonzekerheid én dat er zo min mogelijk kinderen in armoede opgroeien.

Missie

Het bevorderen van een inclusieve samenleving door bestaanszekerheid te vergroten en daarmee sociale uitsluiting en ongelijkheid te verminderen. We zetten in op de ontwikkeling, kansen en talenten van inwoners om naar vermogen mee te doen in de samenleving.

Bestaanszekerheid voor Alkmaarders

Armoede wordt voor een groot deel veroorzaakt door een laag inkomen. Inkomensbeleid is daarom de sleutel voor het bestrijden van armoede. Met het inkomensbeleid kan de overheid de koopkracht van mensen en de inkomensverdeling beïnvloeden. Dit gebeurt in Nederland onder andere door het vaststellen van de hoogte van het minimumloon en de uitkeringen. Een ander veel gehanteerd instrument is het aanvullen van lage inkomens met toeslagen. Zoals een bijdrage voor kosten voor zorg, een huurwoning, kinderen en kinderopvang. Het voeren van inkomensbeleid is voorbehouden aan het Rijk. Gemeenten kunnen hierop aanvullende inkomensondersteunende maatregelen nemen.

In Alkmaar ondersteunen wij inwoners bij werk, inkomen en geldzorgen, zodat zij mee kunnen doen in een inclusieve samenleving, een samenleving waarin inwoners gelijkwaardig met elkaar kunnen

optrekken op de arbeidsmarkt, in het onderwijs, vrije tijd of in de buurt. Dit doen we door waar nodig inwoners te ondersteunen bij het vinden van werk, wanneer passend met behulp van loonkostensubsidie. Inwoners die hier recht op hebben verstrekken we een uitkering op grond van de Participatiewet, de IOAZ en de IOAW. Wie (nog) niet zelf in het levensonderhoud kan voorzien, bieden we een vangnet aan inkomensondersteunende voorzieningen aan. Dit geldt zowel voor huishoudens die een uitkering ontvangen, als werkenden met een inkomen tot 150% van het sociaal minimum. Hiernaast biedt de gemeente een uitgebreid pakket aan minimaregelingen. We proberen geldzorgen te voorkomen door financiële zelfredzaamheid te vergroten en tijdig hulp te bieden wanneer betalingsproblemen dreigen te ontstaan. Inwoners die met schulden te maken krijgen, helpen wij. We ondersteunen particuliere initiatieven en vragen aan maatschappelijke partners kwetsbare inwoners te ondersteunen. We doen dit door coproductie, innovatie en samenwerking.

Ontwikkelingen

In het algemeen kan gesteld worden dat we een uitgebreid pakket aan regelingen hebben, het bereik van de regelingen is goed te noemen en werken loont. We zijn trots op alles wat we bereikt hebben en willen hier verder op bouwen. Dit betekent dat we met name het beleid verder zullen versterken en uitbouwen. Deze actualisatie vindt plaats aan de hand van een zestal focuspunten die hieronder zijn beschreven. Voor al deze focuspunten geldt dat zij de ontwikkelingsrichting bevatten. De geformuleerde doelstellingen worden mogelijk niet binnen de looptijd van de actualisatie van dit beleidskader gehaald.

1. Optimaliseren bereik en organisatie minimaregelingen

Verbetering van het minimebeleid zit hem met name in het vergroten van de bekendheid van de bestaande regelingen en voorzieningen, het nog laagdrempeliger maken van het gebruik van de regelingen en voorzieningen en het verbinden van verschillende interne en externe organisaties met als doel het versterken van de bestaanszekerheid. Ons doel is om inwoners nog beter te ondersteunen in wat zij nodig hebben om mee te kunnen blijven doen in de samenleving en de bestaanszekerheid zo veel mogelijk te versterken. We bereiken dit door nog intensievere communicatie over de huidige regelingen, het vereenvoudigen van de toegang tot de regelingen door het realiseren van een heldere toegangspoort en de omslag naar meer klantcontact en maatwerk.

2. Integrale aanpak kinderarmoede

Langdurige bestaansonzekerheid in de kindertijd kan de ontwikkelkansen verminderen. Hierdoor bestaat een grotere kans om als volwassene opnieuw in bestaansonzekerheid te belanden. Doel is dat kinderen, ongeacht de financiële situatie van de ouder, mee kunnen doen in de Alkmaarse samenleving. Zodat de negatieve invloed van armoede op de toekomstperspectieven van deze kinderen zoveel mogelijk wordt beperkt. We zetten daarom in op het vergroten van het bereik van de kindregelingen, en het terugdringen van de gevolgen van armoede onder kinderen. Ook sluiten we aan bij de Onderwijsagenda, de Cultuurnota en Alkmaar startsignaal – toekomstvisie sport Alkmaar.

3. Terugdringen gezondheidsachterstanden

Bestaansonzekerheid en schulden hebben een grote impact op de gezondheid en het welzijn van mensen. We stellen ons daarom ten doel om de gezondheidsverschillen tussen mensen met een lage sociaaleconomische status en een hoge sociaaleconomische status te verkleinen. Dit bereiken we door rekening te houden met stress, schaamte en verminderd doen vermogen die bestaansonzekerheid en/of schulden meebrengen in dienstverlening, het in blijven zetten van het gemeentelijk zorgverzekeringspakket en deelname aan interventies die gezondheid bevorderen.

4. Speciale aandacht voor groepen met een groter risico op bestaansonzekerheid

Werkenden met een inkomen tot 120% van het sociaal minimum, AOW'ers zonder of met een klein pensioen (senioren), mensen met een migratieachtergrond, éénoudergezinnen, zelfstandig wonende jongeren met een bijstandsuitkering, laaggeletterden en mensen met een beperking hebben een grotere kans op bestaansonzekerheid. We stellen ons ten doel om bestaansonzekerheid terug te dringen door het bereik van onze regelingen te vergroten onder groepen die hier een groter risico op hebben. We richten ons daarom op het verspreiden van informatie via de vindplaatsen van deze groepen, het vergroten van bewustwording van de regelingen bij deze groepen en vergroten van het bereik van onze regelingen voor deze doelgroepen.

5. Preventie en vroegsignalering

Door meer interventies aan de voorkant en actieve inzet op het voorkomen van problemen, zijn mensen beter in staat om zich staande te houden en te participeren. Ons doel is daarom de financiële zelfredzaamheid te vergroten en het vroegtijdig signaleren van betalingsproblemen. We bereiken dit door kwetsbare inwoners vroegtijdig leren om te gaan met financiën, zorgen dat alle inwoners die hier recht op hebben (gemeentelijke) toeslagen ontvangen en het tijdig ingrijpen bij betalingsachterstanden. Dit alles leidt tot minder (complexe) problematiek, compensatie met minimaregelingen, achteraf is daardoor minder nodig, evenals zwaardere ondersteuning zoals schuldsanering.

6. Perspectief bieden vanuit nabijheid en maatwerk

Door meer te bekijken wat iemand echt nodig heeft in plaats van alleen generieke regelingen aan te bieden, kunnen we meer bereiken om inwoners perspectief te bieden. Daar waar we minima nu vooral bereiken via generieke regelingen willen we meer toe naar persoonlijk contact en doelgerichte ondersteuning. We bereiken dit door de minimaregelingen meer doelmatig in te zetten op basis van de behoefte van de inwoner.

Beoogd effect/ wat willen we bereiken

Met het vaststellen van deze kaders wordt beoogd dat alle inwoners moeten kunnen voorzien in hun levensonderhoud. Voor inwoners die dit (nog) niet zelf kunnen, bieden we een vangnet aan inkomensondersteunende maatregelen aan. Daarnaast hebben we de ambitie om mensen die met weinig inkomen zoveel mogelijk te helpen uit deze situatie te komen. Ons beleid is daarmee niet alleen gericht op het verzachten van de gevolgen van een (te) laag inkomen maar ook op het bieden van perspectief. We activeren inwoners en zetten hen in hun kracht zodat ze volgende stappen kunnen zetten.

Concreet sluiten we aan bij de doelstellingen zoals deze zijn geformuleerd in de brief van minister Schouten van 12 juli jl.. Dit betekent dat wij inzetten op een halvering van het aantal kinderen dat opgroeit in armoede in 2025, en een halvering van armoede en problematische schulden in het algemeen in 2030. Wij richten ons op de middellange termijn op het wegnemen van armoede in de gemeente Alkmaar. Dit betekent dat we ons erop richten om uiteindelijk alle inwoners naar een inkomen te brengen dat op minimaal 120% van het sociaal minimum ligt.

Effect doelenkader gemeente Alkmaar

In de programmabegroting worden kritische prestatie indicatoren (KPI) opgenomen waarmee in grote lijnen het effect van deze kaders wordt gemeten. Daarnaast wordt via de armoedemonitor getoond hoeveel financieel kwetsbaren in Alkmaar wonen, wat hun kenmerken zijn en hoe groot het bereik is van onze minimaregelingen. Daarnaast wordt periodiek het dashboard van Zaffier aan de raad getoond.

Financiële aspecten/ wat mag het kosten

De kosten voor de uitvoering van de actualisatie beleidskader worden gedekt uit 1) reguliere middelen op de begroting; 2) extra middelen die incidenteel binnen de begroting worden vrijgemaakt; 3) extra middelen uit het Rijk of andere tijdelijke projectmiddelen.

- 1) De reguliere middelen op de begroting bestaan uit de middelen voor minimabeleid en schuldhelpverlening. Deze middelen vinden hun oorsprong in de algemene uitkering.
- 2) Om in 2023 een extra impuls te geven aan de ambities van het huidige college wordt eenmalige extra middelen vrijgemaakt binnen de begroting. Concreet gaat het onder andere om: premie werkaanvaarding; premie vrijwilligerswerk; uitbreiding van het budget op de AlkmaarPas. Deze extra impuls wordt gefinancierd uit de reserve tijdelijke ondersteuning.
- 3) Het Rijk stelt in de loop van de aankomende jaren extra middelen ter beschikking om uitvoering te geven aan de bestrijding van armoede. Wanneer deze middelen beschikbaar worden gesteld, zullen deze worden ingezet voor de doelen zoals in deze actualisatie

geformuleerd. Hiernaast komen regelmatige tijdelijk projectmiddelen vrij voor innovatie in, en verbeteringen of versimpelingen van de uitvoering te realiseren.

	Schijf 2023
1) Reguliere middelen in de meerjarenbegroting	8.455.000
2) Eenmalige extra middelen Alkmaar	2.400.000
3) Extra middelen Rijk en projectmiddelen	PM

De regelingen die in het kader van dit beleidskader worden uitgevoerd, zijn open-einde regelingen. De wethouders armoedebeleid en schuldhelpverlening en financiën hebben mandaat om samen een aanvulling te doen inzake het structureel financieel dekken van de open einderegelingen. Dit betekent dat ieder jaar op geijkte momenten bekeken wordt hoe de inzet zich tot het budget verhoudt. Indien nodig wordt het beleid of het budget bijgesteld. De uitzondering hierop is de AlkmaarPas, dit is een regeling met een vast vooraf vastgesteld jaarlijks budget.

Maatschappelijk draagvlak en participatie

De beleidsvoornemens vanuit het coalitieakkoord hebben de basis gevormd van de actualisatie van het beleidskader. Daarnaast is het voorgaande beleidskader geëvalueerd. De uitkomsten van deze evaluaties zijn input geweest voor de gesprekken die zijn gevoerd met onder meer de ketenpartners en Cliëntenraad Halte Werk en andere betrokkenen uit het bredere sociaal domein. Op 8 april 2021 heeft het college een opiniërend gesprek gevoerd met de commissie Sociaal. Doel was onder andere om input te krijgen voor het opstellen van nieuwe kaders voor het minimabeleid. De bijdragen en de aanbevelingen uit de evaluaties zijn meegenomen en verwerkt in deze actualisatie.

Vervolg en communicatie

Uitvoeringsaspecten

Uit dit geactualiseerde beleidskader volgen een aantal uitvoeringsprioriteiten die we verder uitwerken in het uitvoeringsplan geldzorgen, armoede en schulden. In het uitvoeringsplan wordt omschreven hoe de voornemens uit deze actualisatie worden uitgevoerd. Er wordt daarin concreet nader ingegaan op welke wijze we invulling geven aan hetgeen in de focuspunten is omschreven.

In het uitvoeringsprogramma zal per focuspunt worden beschreven hoe wordt gewerkt aan het behalen van de doelstellingen. Zo zal het optimaliseren van het bereik van de minimaregelingen bijvoorbeeld deels worden bereikt door het opstellen van een communicatieplan voor de minimaregelingen, het vergroten van het bereik van de AlkmaarPas en het realiseren van één digitale toegangspoort voor regelingen. Verder wordt ingezet op de ontwikkeling en uitrol van de buddy app, een applicatie die functionaliteiten bevat die zijn gebaseerd op de ondersteuning zoals die in budgetbeheer wordt gegeven. Deze app werkt tevens als preventiemiddel om te voorkomen dat inwoners in schulden terecht komen. In het uitvoeringsplan wordt een nadere invulling gegeven van deze en meer acties.

Evaluatie

In juli 2024 vindt een tussenevaluatie van de uitvoering van de in deze actualisatie beschreven kaders plaats en wordt de raad hierover geïnformeerd. Hierin wordt de toename van het bereik van de regelingen, de kosten en het effect geëvalueerd. Afhankelijk van de uitkomsten van deze evaluatie wordt het beleid mogelijk bijgesteld.

Communicatie

In een raadsinformatiebijeenkomst zal het college dit kader toelichten, een doorkijk geven naar de uitvoeringsagenda en wensen daaromtrent ophalen. Externe communicatie vindt plaats wanneer de concrete invulling van het uitvoeringsprogramma bekend is.

Het minimale beleid staat of valt bij goede communicatie over de voorzieningen. Hierbij is niet alleen de manier van communiceren belangrijk maar ook de plek en het moment van communicatie. We zorgen voor proactieve communicatie die aansluit bij de belevingswereld van inwoners. Alle inzet die geïmplementeerd en uitgevoerd wordt moet zo eenvoudig, duidelijk en toegankelijk mogelijk overgebracht worden aan de inwoner.

Speerpunten in onze communicatiestrategie zijn:

- Signaleren van problemen en inwoners motiveren; informeren over het herkennen van financiële problemen en inwoners motiveren hulp te zoeken.
- Drempel verlagen door ervaringen te delen; door de inzet van verhalen over ervaringen en de verbindende rol van netwerkpartners kan hulp zoeken makkelijker worden.
- Toegankelijkheid vergroten; informatie moet eenvoudig en duidelijk vindbaar zijn.
- Promoten van informatie aan inwoners, samenwerkingspartners, interne collega's.
- Wij hanteren een wijkgerichte aanpak. We spannen ons in om ook moeilijk bereikbare inwoners te bereiken. Hierbij hanteren we een aanpak met sleutelpersonen in de wijk.
- Binnen het sociaal domein gezamenlijk optrekken in communicatie.

Vastgesteld in de vergadering van de gemeenteraad van Alkmaar van 15 december 2022

mw. drs. A.M.C.G. Schouten, burgemeester

mw. mr. V.H. Hornstra, griffier